

בית בלדנהופר, רחוב אלברט מנדלר 14, בשנות החמישים למאה הקודמת.
צילום: טדי בראונר

זמנים משתנים בשרונה

הצגת היסטוריה רבת תפוחות

במרכז המבקרים

נירית שלו-כליפא

בלב מתחם שרונה, המשמר את המושבה הטמפלרית שרונה ואת קריית הממשלה הישראלית ומשמש מרכז בילוי וקניות, הוקם מרכז מבקרים המספר את סיפור המקום ודייריו במשך כ-150 שנים. מרכז המבקרים נועד להיות מוקד לתיירים ולמסיירים בשבילים ההיסטוריים של תל-אביב, ולהציע אתנחתא של תוכן והרחבת הדעת גם לבאי מרכז הבילוי והקניות. מרכז המבקרים מציג את הפרקים ההיסטוריים והעירוניים הייחודיים לשרונה ואת פירות מפעל השימור רחב ההיקף, במקום שבו נפגשים עבר והווה למרקם עירוני פעיל ושוקק חיים.

מבית מגורים למרכז מבקרים

צוות התכנון האוצרותי¹ שניגש למלאכה ב-2010, קיבל לידיו את בית משפחה בלדנהופר (Baldenhofer) הטמפלרית ברחוב אלברט מנדלר 14. בית זה, בן שתי קומות מגורים ומרתף, נבנה בגל הבנייה השני של שרונה הטמפלרית בשלהי התקופה העות'מאנית. הבית נבנה בידי קארל בלדנהופר, מהנדס מכונות בבית החרושת של האחים וגנר, ורעייתו שהייתה המיילדת של המושבה. המבנה מייצג את הבנייה הטמפלרית של שלהי התקופה העות'מאנית ומכיל פרטים אדריכליים ועיטוריים אופייניים, המלמדים על אורחות החיים בבית המשפחה.

לאחר קום המדינה פעלה בבניין לשכת שר המשטרה והמיעוטים, ובשנת 1949 נוסדו בבית גנזך מדינת ישראל (ארכיון המדינה) וספריית ראש הממשלה. רגע אחד של תהילה נזקפה לזכותו של הבית בעת ששימש את שירות הביטחון הכללי (שב"כ) ב'מבצע בלזם', במסגרתו נחשף ותורגם בין כותלי הבית הנאום החשאי שנשא ניקיטה חרושצ'וב, מנהיג ברית המועצות. חרושצ'וב נאם ב-1956 בוועידה ה-20 של המפלגה הקומוניסטית, נאום שבו נמתחה לראשונה ביקורת על עריצות משטר סטלין.²

ספריית ראש הממשלה. צילום: טדי בראונר

המבנה עמד בקריטריונים המחמירים לשימור, הכוללים גם מרכיבי בנייה וריהוט מקוריים ושמירה קפדנית על חלוקת החלל הפנימית המקורית מימי המושבה הטמפלרית. סך כול השטח שיועד לתצוגה ותפקודים נלווים הוגדר בכ-195 מ"ר בחלוקה פנימית של בית מגורים. שטח זה נפרש על פני שתי קומות ומרתף. המשמעות הייתה ברורה: הבית שנועד למגורים אינו יכול להכיל בחדריו הקטנים קהל רב או קבוצה המתכנסת סביב מדריך. ואולם, ערכי שימור, שעשויים להיתפס על-ידי אחדים כמגבילים, דווקא טומנים בחובם פוטנציאל רב בכל השימושים. המגבלה שבהובלת קבוצות מאורגנות הכתיבה למעשה מסלול שממנו נגזרה התפיסה הרעיונית של התצוגה: הליכה בבית באופן חופשי בדומה לביקור בבית מגורים פרטי, בשיטוט בין החדרים המייצגים תקופות שונות שבהן שינה הבית את אופיו והחליף את דייריו. המרכז הוגדר על-ידינו כמוקד תצוגה במסלול הנפרש על פני מתחם שרונה כולו על בתיו וגניו. אלה נתפסים כמוצגים ואזורי תצוגה, ומרחיבים את שטחי הביקור וההתכנסות אל מעבר לגבולותיו הצרים של הבניין. הבית עומד במרכזה של תצוגת חוצות – מוזיאון פתוח, הכולל את בתי המושבה ואתריה, כשהסיוור ביניהם יהיה בשטחי חוץ ופנים נגישים לציבור.

המבקרים במרכז עוברים בין חדרי בית מגורים, ואולם החדרים משתנים במסלולם וכל חדר מייצג תקופה, מאורעות ובעיקר מזמן מפגש ממרחק הזמן עם דיירי הבתים.

תהפוכות וניגודים - התפיסה הרעיונית

הסיפור ההיסטורי ברבדיו השונים והמשתנים, עומד בבסיס התפיסה הרעיונית. סיפורו של האתר על ציר הזמן, שבו משתנה חליפות אופיו של המתחם כולו ועמו גם הדיירים וסידורם של חדרי הבית: מבית מגורים טמפלרי, לחדרי קסרקטין בבסיס צבאי בריטי בתקופת מלחמת העולם השנייה, ולאחר הקמת מדינת ישראל למבנה משרדים בתוך מתחם קריית השלטון הישראלי. זהו מסע בין מראות וסמלים המשקפים את מסלולה רב התהפוכות והניגודים של ההיסטוריה ומתמצתים את תולדות מתחם שרונה כולו.

מסלול התצוגה עובר בין פרקים של בנייה חלוצית ופיתוח חקלאי בשולי העיר לפרקים של שעות דמדומים וימי מלחמה. הבתים נבנים, משנים צורה וייעוד, מאוכלסים ומתרוקנים מיושביהם חליפות, במעברים חדים, כמעט בלתי יאמנו, המייצגים את המתחים העומדים בציר מהלכה של ההיסטוריה המקומית בעת החדשה על רקע מציאות עולמית משתנה.

שרונה 1948 - זמנים משתנים" קריקטורה בכתב העת ³Aufbau

ההיסטוריוגרפיה הישראלית על תולדות הטמפלרים, מייסדי המושבה שרונה, מתמודדת עם המתח הדו־קוטבי שבין המבט הציוני המעריך אותם כחלוצי הקדמה לבין הנסיבות ההיסטוריות שהביאו לקצה של העדה בארץ. העשור הרביעי של המאה ה-20 מציין את דמדומי האפוס הטמפלרי. ראשיתו של פרק הסיום במהלכים דרמטיים בפרוץ מלחמת העולם השנייה, וקצו עם גירושם הסופי של אחרוני הטמפלרים ב־1948. הגזרה הייתה תוצאה של התחזקות ההזדהות הלאומנית של רבים מבני העדה על חשבון אמונתם הדתית, והצטרפות רבים מהם לשורות השלוחה של המפלגה הנאצית בפלשתינה המנדטורית.

בכל העת, תל־אביב צפתה בעין בוחנת וחשדנית אל עבר המושבה הוותיקה, שרונה. ומנגד, מחלונות הבתים הפסטורליים של שרונה נשקפה העיר העברית החדשה שעלתה והתפתחה בקצב מסחרר ושינתה לחלוטין את פני הנוף ואת המציאות.

גם שמותיו של המתחם שונו מעת לעת, ולשינוי השם הייתה תמיד משמעות סמלית הצהרתית ואף מתריסה. לאחר שגורשו הטמפלרים מהארץ הפכה שרונה למתחם צבאי בריטי וציר המתח סבב סביב המאורעות של ימי מאבק המחתרות בשלטון המנדטורי. בתקופה זו יצאו לפועל מבצעי האצ"ל והלח"י בשרונה ו־ליל המשטרות' שבצעה ההגנה ושבמהלכו נפלו לראשונה קורבנות עבריים בקרב בפאתי תל־אביב. בתום המלחמה חזר ביתר שאת ועוצמה המאבק במי שנותרו בארץ מקרב הטמפלרים ושיאה ההתנקשות בראש המועצה הגרמני של שרונה גוטהילף וגנר, מעשה שחתם את הגולל על ההתיישבות הגרמנית־טמפלרית בארץ. לאחר עזיבת הבריטים היה המתח למרכז חילול של ההגנה ולמחנה הצבאי הישראלי הגלוי הראשון, מחנה יהושע. עם קום המדינה נקבע במתחם מושבה של ממשלת ישראל. דוד בן־גוריון שינה את השם ל'הקריה' – "השם סרונה נמחק", כתב בהוראה לעובדי המדינה⁴ – והקריה הייתה למרכז השלטון הצבאי והמדיני של מדינת ישראל. לאחר קום המדינה, ובמיוחד החל משנות התשעים של המאה ה-20, הייתה שרונה לזירת מאבק בשדה השימור והמורשת העירונית בתל־אביב–יפו. שימורה היה לדגם לתפיסה הרואה בערכי השימור והנגשתם חלק מהפעילות התרבותית והציבורית לפיתוח העיר, לתועלת תושביה ואורחיה.

מחשבה לקו ולצורה - מסלול הביקור והתפיסה ההמשית

בהמשך לתפיסה הרעיונית נקבע שהבית על רבדיו השונים יעסוק בשלוש תקופות ובשלושה נושאים מרכזיים: המושבה הטמפלרית; טרום-מדינה וקריית הממשל הישראלית; שימור והתחדשות עירונית בתל-אביב-יפו. המכלול יוצג מתוך ראייה תכנונית, אוצרותית ועיצובית כוללת, ואולם כל חדר יוצג בשפה ייחודית הנובעת ממאפייניו ההיסטוריים, התוכניים והצורניים.

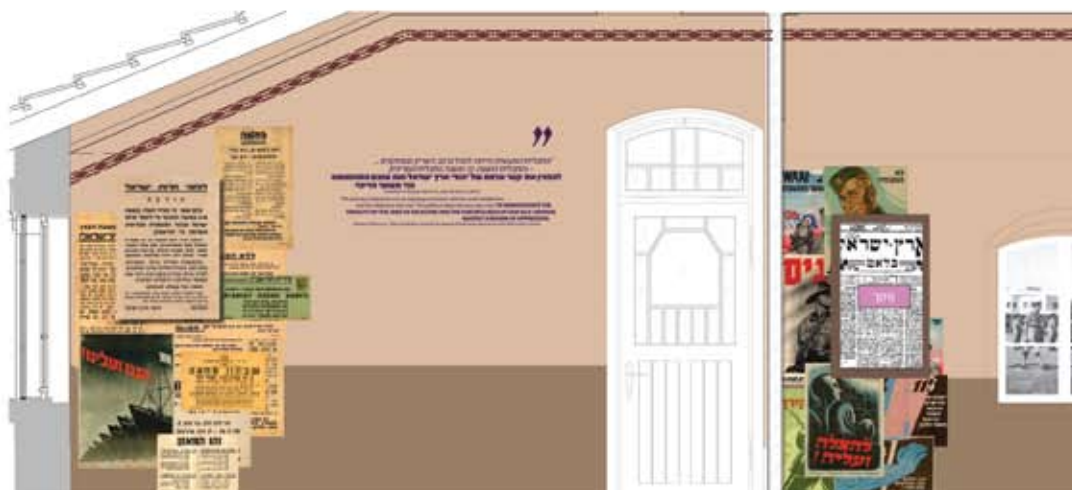
קומת הכניסה מוקדשת למושבה הטמפלרית שרונה. אך תקופה זו אינה מקשה אחת ויש בה תקופות וסגנונות שונים, ושני פרקי זמן שבהם ננטשו הבתים מיושביהם. השלב הראשון מוצג בחדר הראשון במסלול הביקור ומתאר את אכלוס בתי המושבה על-ידי בניהם ומזמן למבקרים ביקור בחדרי בתי החקלאים (1871-1917), שיושביהם גרמנים-טמפלרים בני הדור הראשון, המרהטים את ביתם בסגנון שהכירו בארץ מוצאם. בשולי החדר קיר המסמל את הבית הנטוש בימי הגירוש על-ידי הבריטים בשלהי מלחמת העולם הראשונה (1917-1921). בשובם לשרונה הופכים הבתים למודרניים וגרים בהם בני הדור השני והשלישי שכבר נולדו בארץ. החדרים משנים את קווי עיצובם לסגנון הבינלאומי. משם לחדר אפולולי המסמן את שקיעתה של שרונה עקב נטיית חלק מבניה לנהות אחר המפלגה הנאצית ופרק כליאתם במושבה וגירושם של הטמפלרים שנחשבו נתיני אויב במלחמת העולם השנייה. המסע ממשיך אל הקומה השנייה, הדיירים החדשים הם יחידות צבא ומשטרה בריטיות ואחריהם יאכלסו את החדרים אנשי המטה הכללי ופקידי ממשלת ישראל.

נקבע שמרכז המבקרים יהיה בעל אופי של אתר המחשה פתוח שאין מוצגים בו חפצי מקור המצריכים תנאי שימור או אמצעי שמירה וביטחון מיוחדים. הסיפור ההיסטורי עומד במרכז התצוגה, ולהצגתו נעשה שימוש באמצעי המחשה שונים.⁵ בעיצוב כל פרט נעשה שימוש במקורות היסטוריים ועבודת התחקיר כללה עיון ובחינה של אלפי תצלומים ומקורות. צוות של יועצים היסטוריים מתחומים שונים סייע לנו באיסוף החומרים ובחינתם.

הדמיה של עיצוב חדר במרכז המבקרים. עיצוב סטודיו רוט-טבת, מדיה: בריוו קריאטיב

גם במעבר מהיר בין חדרי הבית, ללא התמהמהות או קריאה מעמיקה, התחושה היא של מסע בזמן: החל בחדר טמפלרי המרוהט בריהוט כפרי ומעניק דימויים נעימים ורכים של חדרי בית פסטורלי, דרך התפתחות התרבות המודרנית המוצגת על-ידי הסגנון הבינלאומי ועד לייצוגים הנוקשים של ימי מלחמת העולם השנייה, הנאציזם, תקופת המאבק ומלחמת העצמאות. הפיכת הבתים הפרטיים לשטח צבאי ולשדה מלחמה ולאחר מכן שימוש בחדרים כמשרדים אפרוריים. לדוגמה: התקופה הפוסט-טמפלרית מציגה את החלל כאזור צבאי. השפה העיצובית משתנה מחדרי בית מגורים לשימושים צבאיים ואזרחיים ציבוריים: מדים, ניירת, אביזרים וסמלים המייצגים את השלטון הבריטי ובהמשך את הממשל הישראלי. העיצוב אינו יוצר תפאורה או שחזור מדויקים אלא עושה שימוש בפרטי ריהוט ודימויים המרכיבים טקסט חזותי המייצג באופן חד וברור את צירי המתח הניצבים בבסיס הסיפור. בכל חדר נפתח חלון אל המציאות שנשקפה מבתי שרונה אל סביבתם הקרובה, יפו ותל-אביב. קומת המרתף מוקדשת לנושא המאבק לשימור שרונה ומפעל השימור והשיחזור רחבי ההיקף. בסופו של המסלול מייצג ייחודי, שנעשה בהשראת תצלומים היסטוריים, המסכם בהרף עין את גלגולי המתחם. בשרונה נחשפו עיטורי קיר רבים וצביעת קירות החדרים נעשתה בעצה אחת עם שי פרקש, משמר ציורי הקיר.⁶

הדוגמאות והצבעים בכל חדר מייצגים את זה אופנה והסגנון של התקופה המיוצגת בחדר ובהסתמכות על דגמים מקוריים שנחשפו בבתי המושבה. במקומות שבהם נשמר העיטור המקורי של הבית הוא מובלט ומוצג. בקומת המרתף מוקדש מקום מיוחד לממצאים שנחשפו בבתי שרונה בעת עבודות השימור והם ממצאי ארכאולוגיה מודרנית, וכן מתועדות עבודות השימור.

סיפורה של שרונה - מסע בין התקופות ובין חדרי הבית

סיפורה ההיסטורי של שרונה והגדרת נושאי התצוגה המרכזיים בכל חדר, מופיעים בלוחות הסבר מרכזיים. זהו הטקסט היחיד בתצוגה וכתוביות למוצגים משולבות באמצעי התצוגה כדי לשוות לחדרים מראה מקורי ולא של תצוגה מוזיאלית. הסיפור ההיסטורי המובא כאן מתמצת עלילה מורכבת ורבת פנים והמבקרים שיחפצו ללמוד עוד יוכלו להיעזר במאמרים במדריך זה ובשפע הפרסומים האקדמיים והפופולריים שנכתבו בנושא.

חדר ראשון: מבואה

במבואה מוצגים שמותיה של שרונה בתקופות שונות בטיפוגרפיה בת התקופה ולוח זמן המתאר את פרקי הזמן בשרונה, השינויים וההתפוכות ובעיקר את הדיירים המשתנים.

חדר שני: 'אגודת ההיכל' בשרונה

שלושה דורות של גרמנים-טמפלרים חיו ופעלו במושבה שרונה, אחות למושבות הטמפלריות שקמו בארץ בשלהי המאה ה-19 ובראשית המאה ה-20, והיו כולן דוגמה לסדר לתכנון, לחריצות וליצרנות.

'אגודת ההיכל' נוסדה ב-1861 בממלכת וירטמברג שבדרום-מערב גרמניה. האגודה דגלה ברעיון כינוסו של 'עם האל' בירושלים, ברוח נביאי ישראל והברית החדשה ומתוך רצון לתת דוגמה ומופת לחברה נוצרית ראויה, שתכשיר את הלבבות ואת הארץ להופעתו המחודשת של המשיח.

חלוצי הטמפלרים הגיעו לארץ בשלהי 1868 במטרה להיאחזו בה ולישבה.

מושבותיהם הראשונות היו בחיפה וביפו (1869), ואילו שרונה נוסדה בשנת 1871. המושבה שרונה הייתה למובילה בחקלאות מודרנית ובחדשנות טכנולוגית.

חדר זה משקף את חיי הטמפלרים בשרונה מעת היווסדה ועד מלחמת העולם הראשונה.

בשלהי שנת 1917, לאחר כיבוש דרום הארץ בידי הצבא הבריטי, הטמפלרים תושבי שרונה הוכרזו 'נתיני אויב' והוגלו למצרים. המושבה הייתה למחנה צבאי בריטי ורק בשנת 1921 הורשו הטמפלרים לשוב לבתיהם בשרונה.

בית משפחת ונוס. סגנון ריהוט טיפוסי של בית טמפלרי של בני הדור השני והשלישי

נגריית ונום

חדר שלישי: רוחות של קדמה, חקלאות, תעשייה ומסחר

עם שובם מהגלות במצרים החלו תושבי שרונה בשיקום המושבה. השטחים החקלאיים הורחבו ונבנו בתים חדשים ברוח הסגנון הבינלאומי, שהוסיפו נופך

מודרני לנופה הכפרי של המושבה. בימי המנדט הבריטי שגשגה המושבה מבחינה כלכלית – התפתחו בה ענפי חקלאות חדשים כגון הדורים, ולצדם קמו בתי מלאכה, תעשייה חקלאית ומקומות בילוי.

קרבתה לתל-אביב הביאה ליחסי גומלין כלכליים וחברתיים שנקמו בין התושבים, בד בבד עם החשדנות שהתפתחה לעוינות של ממש במהלך שנות השלושים של המאה ה-20.

בחדר זה מוקרן סרט אילם, ברוח שנות העשרים והשלושים המציג את ביקורו של ילד תל-אביבי בחברת אביו במושבה שרונה. הסרט שנפתח בתיאור החשדנות המתלווה לביקור וממשיך בהפשרת האווירה, מתבסס על תיאורו של לובה (אריה) אליאב בזכרונותיו. שרונה כפי שנדמתה לו בילדותו הייתה כאי ירוק בלב החולות ובו בתים שנראו בעיניו כטירות.⁷

חדר רביעי: שעת הדמדומים של שרונה הטמפלרית

הגל הלאומני ששטף בשנות השלושים את גרמניה והמאורעות שטלטלו את אירופה, חדרו אל שלוות המושבה שרונה. רבים מבני המושבות הטמפלריות בארץ הצטרפו לשורות המפלגה הנאצית, לא אחת למגינת לבם של זקני הטמפלרים, שראו את מפעלם הדתי-משיחי והאוניברסלי מפנה את מקומו למשיחיות פוליטית ולאומנות גרמנית קיצונית.

בפרוץ מלחמת העולם השנייה, בספטמבר 1939, הכריזו הבריטים על הטמפלרים כנתיני אויב ותנועתם הוגבלה. שרונה הפכה למחנה מעצר בעבור תושביה (מחנה IV),

והוקפה בגדרות תיל. בהמשך הורחקו התושבים למושבה ויילהלמה (כיום בני עטרות) ובמהלך המלחמה גורשו רבים מהם לגרמניה ולאוסטרליה.

לאחר המלחמה, שאלת מעמדן של אדמות שרונה עמדה במרכז העימות בין עיריית תל-אביב, שראתה בהן עתודות להתפתחותה של העיר, לבין שלטונות המנדט והמועצה המקומית שרונה. בשיאו של העימות התנקש ארגון ההגנה בחייו של גוטהילף וגנר, ראש המועצה המקומית שרונה ובעל בית היציקה היפואי, שהתנגד למכירת קרקעות ליהודים מתוך תקווה שתושבי שרונה יורשו לחזור לבתיהם.

מפעל ההתיישבות הטמפלרי בארץ בא לקצו באפריל 1948, עם עזיבת אחרוני הטמפלרים את הארץ בחסות שלטונות המנדט.

אבא, מהו כתם הלכן הזה במפת תל-אביב? כלום זה כתם לכן, בני? הרי זה כתם שחור..."

צייר: יוסף בם. קריקטורה שהתפרסמה בדיעות תל-אביב, דצמבר 1943

חדר חמישי: בין שיתוף פעולה למאבק - המחנה הבריטי

בד בבד עם מעצר הטמפלרים בבתיהם בתחומי המושבה, בראשית מלחמת העולם השנייה, החל תהליך ההתבססות של כוחות הביטחון הבריטיים בשרונה, בתחילה היו אלה נוטרים יהודים בפיקוד בריטי, ששכנו במבנה בית הספר הטמפלרי ושמרו על העצורים הגרמנים.

לאחר שרוב הטמפלרים פונו מהמחנה, תוגברו בו כוחות הצבא והמשטרה הבריטיים. בתום המלחמה הפך המחנה המבוצר לבסיס

כרוז בדבר משחק כדורגל בין שחקני משטרת שרונה לקבוצת דגל ציון, ראשית שנות הארבעים

הכוחות הבריטיים שפעלו בתל-אביב בימי המאבק על ההעפלה. מחנה שרונה היה ליעד מועדף להתקפות המחתרות ההגנה, האצ"ל והלח"י, והיה לסמל המאבק המזוין נגד השלטון הבריטי.

חדר שישי: ראשית הריבונות, ממחנה יהושע למטה כללי

ויקטור ששון, הרס"ר המיתולוגי של מחנה הקריה

בדצמבר 1947 מסרו הבריטים את מחנה שרונה לידיים עבריות, במסגרת פינוי כוחותיהם מרחבי גוש דן. המחנה החדש נקרא 'מחנה יהושע' על שם יהושע גלוברמן, מפקד מחוז תל-אביב בהגנה, והיה למחנה הצבאי הראשון בפיקוד עצמאי וגלוי של ההגנה.

המחנה שימש מרכז חיל למגויסי מרחב תל-אביב ובו הונחו היסודות לכוח הצבאי הסדיר במדינה: חטיבות גבעתי וקריתתי, חיל השריון וחיל האוויר.

ערב הקמת המדינה פעלו קרן קיימת לישראל ועיריית תל-אביב לרכישת אדמות שרונה, כדי להופכן לרכוש בבעלות עברית חוקית ולהסיר את מחסום התפתחותה של תל-אביב. עם קום המדינה שוכנו משרדי הממשלה בשרונה, שנקראה מעתה 'הקריה'. לאחר העברת משרדי הממשלה לירושלים הבירה, נמסרה מרבית שטח הקריה למשרד הביטחון. בפברואר 1955 הועבר מחנה המטה הכללי (המטכ"ל) מרמת-גן לחלקה הצפוני של הקריה. בבסיס המטכ"ל, לימים 'מחנה רבין', התקבלו רבות מההכרעות הביטחוניות הגורליות בתולדות המדינה.

חדר שביעי א': משרונה לקריית הממשלה

במאי 1948, לאחר יציאת כוחות ההגנה ממחנה יהושע, שוכנו בבתי הטמפלרים משרדי הממשלה, שמפאת המצור על ירושלים קבעו את משכנם הזמני בתל-אביב.

העברת משרדי הממשלה לירושלים. צייר: אריה נבון.
קריקטורה שהתפרסמה בעיתון דבר, 16.12.1949

דוד בן-גוריון הכריז שירושלים היא בירת מדינת ישראל, ובדצמבר 1949 החליטה הממשלה על העברת משרדיה לבירה. ואולם, משרד הביטחון נותר בקריה וכן נציגויות ומשרדים של מרבית משרדי הממשלה, ובהם לשכת ראש הממשלה. רק בשנות האלפיים פינו משרדי הממשלה את בתיה ההיסטוריים של שרונה בדרום

הקריה ורוכזו במגדל היובל בדרך מנחם בגין.

בבית בו שוכן היום מרכז המבקרים, הוקם ארכיון המדינה. בחדר זה היה אולם הקריאה של ספריית ארכיון המדינה, ומוצגים בו הפעילות הממשלתית בקריה ויצירת מוסדות המדינה ומנגנוניה בשנים הראשונות לכינונה.

חדר שביעי ב': לשכת הנשיא, הקריה, תל-אביב

בראשית 1949 הכשירה המדינה בקריה, לשכה רשמית לנשיא המדינה הראשון, ד"ר חיים ויצמן. מוזיאון תל-אביב התבקש לספק יצירות אמנות לעיטורה, וכניסתו של הנשיא לשכה לוותה בקבלת פנים חגיגית של עובדי המדינה שהריעו לו בחוצות הקריה. הנשיא ויצמן קיבל בלשכתו בתל-אביב אורחים רמי מעלה, שליטים ושגרירים, ונערכו בה טקסים רשמיים.

לאחר פטירת ד"ר ויצמן ובחירתו של יצחק בן-צבי לנשיא בדצמבר 1952, הועברה לשכת נשיא המדינה לירושלים, בירת ישראל.

לשכת הנשיא בקריה. צילום: פריין כהן

חדר שמיני: חוזרים לשרונה: בין פיתוח לשימור

כבר בשנת 1949 הועיד ראש הממשלה, דוד בן-גוריון, את בניין משרד ראש הממשלה בקריה (לשעבר בית משפחת אבֶּרְלָה הטמפלרית). למוזיאון שינציה את הקמת הממשלה ואת מוסדות המדינה. אך מתוקף הצרכים המרובים והדוחקים והמחסור המתמיד במשרדים, נעשו שינויים בבניין זה ובשאר המבנים ההיסטוריים בקריה ומרביתם שונו ללא הכר.

בשנת 1978 שבה הממשלה והחליטה על ריכוז משרדיה בירושלים והוחל בתכנון הקריה כאזור מסחר וביילוי מודרני, אך ברוח אותם הימים לא הוכרו אף בניין כמיועד לשימור.

בשנת 1995 בעקבות פעולות של מחלקת השימור בעיריית תל-אביב-יפו ושל 'המועצה לשימור מבנים ואתרי התיישבות' שבו התכניות ונדונו בציבור ובעירייה. לחץ ציבורי ותקשורתי הביא לשינוי התכניות ולהחלטה על שימור המבנים ההיסטוריים.

העתקת בית הקהילה הישן (הדואר) ממקומו, לקראת הרחבת רחוב קפלן. צילום: איתמר גרינברג

בשנת 2006 אושרה תכנית המתחם שכללה את שימורם של 36 בתים,

והשבתם לחזותם בתקופת המושבה הטמפלרית. שאר המבנים נהרסו. לצורך הרחבת רחוב קפלן הועתקו חמישה מבנים טמפלריים במבצע הנדסי מורכב. בחדר זה – גלריית השימור – נפרס סיפורו של מתחם שרונה-הקריה כסיפור של שימור עירוני על שלביו ותהפוכותיו.

על המחברת:

ד"ר נירית של-כליפא, אוצרת, וחוקרת התרבות החזותית בארץ בעת החדשה.

הערות שוליים

- 1 צוות אוצרות ותכנים: צחי בקר, סמנכ"ל מוזיאון ארץ-ישראל, תל-אביב - יועץ תוכן; יוסי גולדברג - אוצר משנה; שרה טוראל - יועצת; וכותבת שורות אלה, ד"ר נירית שלוח-כליפא - אוצרת ראשית.
- 2 ראו מאמרו של ניר מן, 'קריית הממשלה' במדריך זה.
- 3 כתב העת **Aufbau** נוסד בשנת 1934 על-ידי המועדון היהודי הגרמני בניו-יורק, ככתב עת לחדשות מקומיות ולמידע לפליטים היהודים מגרמניה, בשפת האם שלהם. במשך הזמן פנה כתב העת יותר ויותר לעיסוק בנושאי חוץ והיה אחד מהפרסומים האנטי-נאציים המובילים בעיתונות הגרמנית הגולה. בין הכותבים בו - חנה ארנדט, אלברט איינשטיין, תומאס מאן וסטפן צווייג. עד שנת 2004 יצא לאור בניו יורק, ומאז יוצא לאור בשווייץ.
- 4 דוד בן-גוריון במכתב לאגפי המטה, החטיבות והשירותים, 7 ביוני 1948, ארכיון המדינה.
- 5 עיצוב התצוגה נעשה על-ידי רואי רוט ממשרד המעצבים רוט-טבת, ניהול תוכן, מדיות ואמצעי המחשה הופקד בידי חברת בריז קריאטיב. ניהול המיזם: עיריית תל-אביב-יפו באמצעות 'אחוזות החוף' - מינהלת שרונה.
- 6 שי פרקש, מתעד ומשמר ציורי קיר וצבע אדריכלי, סטודיו 'תכלת'.
- 7 לימים, כתב בזכרונותיו: "לך ודע כי שני מספר לאחר מכן אשב כסגן שר בממשלה באחד החדרים של אותן 'טירות' ומשם אדאג לפרנסתם של עולים בעירות החדשות." לובה (אריה) אליאב, **טבעות השחר**, תל-אביב, 1984, עמ' 111.

ספריית ראש הממשלה, הספרניות
בעבודה. צילום: טדי בראונר

ספריית ראש הממשלה, הדר קריאה ודיונים.
צילום: טדי בראונר

